

Ədəbiyyat

1. Сергеев А.Ю., Сергеев Ю.В. Грибковые инфекции. Руководство для врачей. Москва 2004.
2. Odds F.C. Candida and candidosis. 2 nd.- honden: Bailliere Tindall. 1998.
3. V.B.Şadlinski "İnsan anatomiyası" Bakı 2007
4. S.C.Əliyev "Tibbi biliklərin əsasları" Bakı-2004

ЗАБОЛЕВАНИЯ ДЫХАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ И ОРГАНОВ

Бабаева Айгюн Фарман гызы

Резюме

В статье приведены сведения об органах дыхания, носоглотке, трахее, бронхах, правом и левом легком. Легкие - это органы грудной полости. После попадания в легкие бронхи разделяются на ветви меньшего диаметра. Респираторные заболевания: Грипп. Бронхит. Бронхиальная астма - это воспалительно-аллергическое заболевание легких, в первую очередь бронхов. Плеврит: Воспаление плевральных выпотов называется плевритом. Может быть сухим и экссудативным. Сухой плеврит начинается с внезапной боли, сухого кашля и лихорадки в определенной области груди. Симптоматическое лечение – обезболивающий анальгин, много жидкости в баночках и горчичные мази.

DISEASES OF THE RESPIRATORY SYSTEM AND ORGANS

Babaeva Aygun Farman

Summary

The article provides information on the respiratory organs, larynx, trachea, bronchi, right and left lungs. The lungs are the organs of the chest cavity. After entering the lungs, the bronchi are divided into branches of a smaller diameter. Respiratory Diseases: Influenza. Bronchitis: Bronchial asthma is an inflammatory and allergic disease of the lungs, primarily of the bronchi. Pleurisy: Inflammation of pleural effusions is called pleurisy, may be dry and exudative. Dry pleurisy begins with sudden pain, dry cough, and fever in a specific area of the chest. Symptomatic treatment is anesthetic analgin, a lot of liquid in jars and mustard ointments.

Rəyçi: dos.Hüseynzadə Z.R.

Fiziki tərbiyə və Mülki müdafiə kafedrasının 16 noyabr 2021-ci il tarixli iclasın 04 sayılı protokolu

Daxil olduğu tarix 22 dekabr 2021-ci il

UOT:58.

**MİKROELEMENTLƏR VƏ “QARABURNU” SÜFRƏ
ÜZÜM SORTUNUN UVOLOGİYASI**

Həsənov Mirzə İsmayıl oğlu, Qocayeva Aysel Turan qızı

Gəncə Dövlət Universiteti

Gceferova@rambler.ru

Xülasə: İnsan cəmiyyəti öz inkişaf tarixi dövründə həyatı tələbatlarını ödəyəcək bitkilərdən istifadəyə üstünlük vermişdir. Ona görə də ilk olaraq yabanı bitkilər mədəniləşdirilmiş, iri meyvə və iri toxumlu bitkilər seçilmiş əkin sahələri genişləndirilmişdir. Dənli taxıllar və dənli paxlalı bitkilər, meyvələr, giləmeyvələr mədəniləşdirilmişdir. Eramızdan əvvəl 714 cü ildə ikinci Sarqon Urartu üzərinə yürüş edərkən mənəvilər Assuriya qoşunlarını un və şərab ilə təmin etmişlər. Söylənən bu fikir ölkədə qədimdən üzümçülüynün xüsusi bir sahə kimi inkişaf etdiyini göstərir. Unutmaq olmaz ki

qeyd olunan dövrdə əkilib becərilən üzüm sortları cəmiyyətin artan tələbatlarına cavab verə bilməzdi. Odur ki, hazırkı dövrdə əkilib becərilən sortlarda gedən fizioloji-bikimyəvi proseslər onları stimula edən amillər elmi cəhətdən araşdırılmalıdır. Üzüm bitkilərindən alınan məhsulların başlıca keyfiyyət göstəricilərinin yaxşılaşdırılması üçün tədbirlər görülməlidir. Bu baxımdan mikroelementlər və "Qaraburnu" süfrə üzüm sortunun uvologiyasının tədqiqi məqsədəuyğun hesab edilmişdir. Təcrübələr üzüm bitkisini mineral gübrələr fonunda bor, sink və manqan ilə qidalandırmaqla aparılmışdır.

Açar sözlər: seleksiya, üzüm, çiçək, zoğ, uvologiya

Ключевые слова: селекция, цветок, виноград, увология

Key words: selection, grape, flower, slip, uvology

Azərbaycan ərazisində üzüm bitkisinin əkilib becərməsi öz tarixinə görə digər meyvələrdən seçilir. Ona görə ki, onun becərmə tarixi çox qədimdir. Bu təsərrüfatın əsası xalq seleksiyası ilə qoyulmuşdur. Tarixi mənbələr əsas verir ki, respublikamız keyfiyyətli üzüm növlərinin əkilib becərməsi ilə dünyada məşhur olmuşdur. Xalq seleksiyası ilə 600-dən çox üzüm növü yetişdirilmişdir. Azərbaycandan bir sıra növlər MBD-nin digər ölkələrinə aparılaraq rayonlaşdırılmışdır. [5,6]

Üzümçülüyn gəlirli sahə olması, yüksək və keyfiyyətli məhsul əldə edilməsinin mümkünlüyü, ondan alınan məhsulların insan orqanizminin sağlamlığı üçün əhəmiyyəti və s. nəzərə alınaraq daima respublikamızda əkilib-becərilən süfrə üzüm sortları üzərində tədqiqat aparılması zərurətini yaradır. Qərb bölgəsində əkilib becərilən "Qaraburnu" süfrə üzüm sortu məhsuldarlığına, xəsdəlik və zərərvericilərə qarşı davamlılığına, üzvi və mineral maddələrə qarşı tələbkərliliyinə və s. görə diqqəti cəlb edir. İstiliyə və rütubətə qarşı tələbkərdir. Optimal ekoloji şəraitdə müsbət keyfiyyət göstəriciləri qazanması ilə seçilir. Maraqlı doğrudan məsələlərdən biri də onun məhsuldarlıq göstəriciləri və uvologiyasının araşdırılmasıdır. Məhsuldarlığın təməl səviyyəsi çiçəklərin əmələ gəlməsi, tozlanma və mayalanmanın getməsi, həm də mayalanmadan sonra meyvələrin ilk dövrdə tökülmə dərəcəsindən asılıdır. Bunun nəticəsi olaraq nəzarət və təcrübə variantlarında meyvə verən zoğlarda əmələ gələn salxımların sayı hesaba alınmışdır. Tədqiqata uğradılan bitkilərdə bir, iki, üç və dörd salxım verən zoğlar dəqiqləşdirilmişdir. Məsələn, nəzarət variantında bir salxımı olan zoğlar 13,8 faiz, iki salxımı olan 35,7 faiz, üç salxımı olan 36,4 faiz və dörd salxımı olan zoğlar 5,2 faiz olmuşdur. İki, üç və dörd salxımı olanlar ümumilikdə 77,5 faiz səviyyəsində qeydə alınmışdır. Bor və manqan ilə qidalandırılan variantlarda adı çəkilən göstəricilər 14,9; 36,8; 37,2; 6,4 və 14,6; 36,28; 36,72; 6,5 faiz səviyyəsində özünü göstərə bilmişdir. [6,7]

Meyvə verən zoğda salxımların miqdarı, bir zoğda salxımların orta sayı, salxımın orta çəkisi (qramla), hər zoğun məhsuldarlığına da diqqət yetirilmişdir. Nəzarət variantında meyvə verən zoğda salxımların miqdarı 1,55 faiz və bir zoğun məhsuldarlığı 340 qrama çatmışdır.

Təcrübə variantlarında meyvə verən zoğda salxımların miqdarı 1,64-1,80 faiz, zoğda salxımın orta sayı 1,14-1,18 faiz, salxımın orta çəkisi isə 295-298 qram olması ilə fərqlənmişdir. Eləcə də təcrübə variantlarında salxımın orta çəkisi nəzarət variantına nisbətən 1-4 qram və bir zoğun məhsuldarlığı 4-7 qrama qədər üstün olmuşdur. Yekunda təcrübə variantlarında ümumi məhsuldarlıq nəzarət variantına nisbətən çox olması qənaətinə gəlinmişdir.

Üzümçülüyn inkişaf etdirilməsi üçün qarşıda duran problemlərdən biri də tədqiq olunan sortun uvologiyasının araşdırılması olmuşdur. Uvologiya latın dilində uva – üzüm sözündən götürülmüşdür. Uvologiya üzümün salxım və giləsinin strukturu komponentləri haqqında elmdir. Odur ki, salxımın orta çəkisi (qramla), salxımda gilələrin sayı ümumi çəkiyə görə, salxımın faizlə tərkibi-ətli hissəsi və şirə, daraq, qabıq, 100 meyvə və toxumun çəkisi (qramla) və s. nəzərdə tutulur. Lazım gələrsə qeyd olunan göstəricilər əsasında müxtəlif sortların uvologiyası müqayisə ilə təhlil oluna bilər. Nəzarət variantında salxımın orta çəkisi 312 qram olmuşdur. Təcrübə variantlarında bu göstərici 314-318 qram səviyyəsində tərəfdüt edir. Ən yüksək göstərici bor ilə qidalandırılan variantda qeydə alınmışdır. Sink ilə

qidalandırılan variantda əldə edilən nəticə nəzarət variantına yaxındır. Bu da müxtəlif mikroelementlərin fizioloji-biokimyəvi prosesləri intensivləşdirmə səviyyəsindən asılı olmamış deyildir.

Nəzarət və təcrübə variantlarından götürülmüş və tədqiqata uğradılmış salxımlarda gilələrin sayı hesaba alınmışdır. Nəzarət variantında hər salxımdakı gilələrin sayı 58 olduğu halda təcrübə variantlarında isə bu göstərici 60-61 ə çatmışdır.

Salxımın ümumi çəkisi əsasında onun tərkibi (faizlə), ətli hissəsi və şirə, daraq, qabıq, toxum və s müəyyənləşdirilmişdir. Nəzarət variantında salxımın 92,6 faizi ətli hissə və şirədən, 2,5 faizi daraqdan, 4,8 faizi qabıqdan və 0,7 faizi toxumdan ibarət olmuşdur. Bütün təcrübə variantlarında adları çəkilən göstəricilər nəzarət variantına nisbətən üstünlüyü ilə seçilir. Bor ilə qidalandırılan variantda əldə edilən nəticələr digər variantlara nisbətən üstün qiymətə malikdir.

Uvologiyaya görə aparılan araşdırma 100 meyvə və toxumun çəkisində də öz ifadəsini tapa bilmişdir. Məsələn, nəzarət variantında 100 meyvənin çəkisi 500 qram, təcrübə variantlarında isə 515-519 qram səviyyəsində olmuşdur. Meyvələrin ümumi çəki artımı həm də toxumların variantlar üzrə çəkisində də qeydə alınmışdır. Uroloji analiz tədqiq olunan sortun ümumi məhsuldarlığını, həm də ətli hissə və şirə artımının müəyyən edilməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Süfrə üzüm sortunda ətli hissə və şirənin üstün olması onun müsbət keyfiyyət göstəricisidir. Qeyd olunanlarla yanaşı süfrə üzüm sortlarının ən başlıca keyfiyyət göstəricilərindən biridə nəqliyyata və saxlanmağa qarşı davamlı olmasıdır. Tədqiq olunan sortun məhsulu uzun müddət yüksək keyfiyyətdə saxlana bilər, nəqliyata davamlıdır. Uvoloji tədqiqatlar hər sortun keyfiyyət göstəricilərinə müvafiq saxlanma və emal texnologiyasının yaradılmasını tələb edir. [1,3,7]

Ədəbiyyat

1. Простосердов Н.Н. Вопросы хозяйственно-технической характеристики сортов винограда (увология) Амелография. ССР.Т.1.М1946. ст. 398-405.
2. Cəfərov M. və s. kənd təsərrüfatı bitkilərinin becərilmə və yığılma texnologiyaları. Bakı 2000, 231 s.
3. İsmayilov S.N Bazar münasibətləri şəraitində üzümçülüyn inkişaf problemləri Bakı Biznes universiteti. Rəsmi- praktiki konfransın materialları. Bakı, 2001, səh 67-69.
4. Amanov M.V Yabanı üzümün təcrübə əhəmiyyəti və respublika üzümçülüynədə perspektivləri. Pedaqoji Universitetin xəbərləri.2005. səh 124-126
5. Səlimov V.S Azərbaycan üzümçülüynədə seleksiya işinin müasir istiqamətləri Azərbaycan Aqrar elmi. 2008. səh 54-56.

МИКРОЭЛЕМЕНТАМИ И УВОЛОГИЯ ЛИЧИНОЧНОГО СОРТА ВИНОГРАДА " ГАРАБУРНУ "

Гасанов Мирза Исмаил оглы, Годжаева Айсел Туран кызы

Резюме

Результаты увологического анализа показывают, что при подкормке микроэлементами столового винограда сорта "Гарабурну " увеличивается рост мясных частей и сока в плодах. Это также считается лучшим показателем для личиночной разновидностей.

MICRONUTRIENTS AND UVOLOGY OF "GARABURNU" EDIBLE GRAPE VARIETY

Gasanov Mirza Ismail, Godjaeva Aysel Turan

Summary

The results of uvological analysis show that when the grape variety "Garaburnu" is fed with micronutrients, the growth of fleshy part and juice in the fruit increases. This is also considered to be the best indicator for the edible grape variety.

Rəyçi: dos. Zilxumar İsmailova

Botanika kafedrasının 16 oktyabr 2021-ci il tarixli iclasın 02 sayılı protokolu

Daxil olma tarixi 19 oktyabr 2021-ci il